

Zpráva o bezpečnosti dodávek zemního plynu

za rok 2009

podávaná členským státem dle článku 5 směrnice 2003/55/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s plynem a směrnice 2004/67/ES o opatřeních na zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu

Česká republika

Červenec 2010

Předkládá : Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

Obsah :

1	Úvod	3
2	Sledování bezpečnosti dodávek	4
2.1	Úroveň dodávek a spotřeby zemního plynu v roce 2009	4
2.2	Předpoklad spotřeby zemního plynu v letech 2010 - 2020	6
2.3	Dovozní kontrakty	7
2.4	Investice do rozvoje soustavy	8
2.5	Podzemní zásobníky plynu	9
2.6	Opatření pro stavy nouze	10
2.7	Bezpečnostní standard dodávky	10
2.8	Kvalita a úroveň údržby soustavy	11
2.9	Role a odpovědnosti účastníků trhu	11
3	Regulace a struktura trhu se zemním plynem	12
3.1	Regulace trhu	12
3.1.1	Řízení a přidělování přeshraničních kapacit a řešení nedostatku kapacit	12
3.1.2	Regulace úkolů přepravních a distribučních společností	12
3.2	Ochrana hospodářské soutěže	15
3.2.1	Struktura velkoobchodního trhu	15
3.2.2	Struktura maloobchodního trhu	15
3.2.3	Opatření k zamezení zneužití dominantního postavení	17
4	Závěr	19

1 Úvod

Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky zveřejňuje každoročně k 31. červenci Zprávu o bezpečnosti dodávek zemního plynu dle § 16. písm. d) zákona č.458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

Zpráva o bezpečnosti dodávek zemního plynu je zpracována dle čl. 5, Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/67/ES o opatřeních na zabezpečení zásobování zemním plynem a dle znění čl. 5, Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/55/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice č. 98/30/ES.

Zpráva monitoruje úroveň dodávek a spotřeby zemního plynu, opatření provedená k zajištění bezpečnosti dodávek a dále se stručně zabývá regulací trhu s plynem a ochranou hospodářské soutěže na trhu se zemním plynem.

2 Sledování bezpečnosti dodávek

2.1 Úroveň dodávek a spotřeby zemního plynu v roce 2009

V průběhu celého roku 2009 probíhalo zásobování zákazníků zemním plynem v České republice plynule, bez ohledu na nedodávky přes Ukrajinu v lednu 2009, podle prvního odběrového stupně v I.-III. čtvrtletí a to podle původní vyhlášky Ministerstva průmyslu a obchodu č. 375/2005 Sb., o stavech nouze v plynárenství, ve IV. čtvrtletí roku pak podle základního odběrového stupně dle nové vyhlášky MPO č. 334/2009 Sb. Dodávky probíhaly v poměru 58,8 procent z Ruské federace, 34,6 procent z Norského království a 6,6 procent ze Spolkové republiky Německo.

Lokálně byl vyhlášen stav nouze pouze při destrukci vysokotlakého potrubí distribuční společnosti ZČP Net, s. r. o. dne 27. ledna, v přilehlých obcích tak bez dodávek plynu zůstalo krátkodobě 1 724 odběratelů.

Skutečná spotřeba zemního plynu v roce 2009 dosáhla výše 8 161 mil. m³ (tj. 7,41 Mtoe), což představuje snížení o 6 procent proti roku 2008. Přepočtená spotřeba pomocí měsíčních teplotních normálů a teplotních gradientů spotřeby činila 8 313 mil. m³ (tj. 7,54 Mtoe) a vykazuje meziroční pokles o 9,4 procenta.

Tabulka č. 1 Vyhodnocení zdrojů a spotřeby zemního plynu v České republice.

	[údaje v mil. m ³ , 15°C]			[údaje v Mtoe]		
	rok 2009	rok 2008	rok 2007	rok 2009	rok 2008	rok 2007
Nákup celkem	8 886	8 687	8 733	8,05	7,88	7,92
PZP zahraniční těžba	+255	+455	+483	0,23	0,41	0,44
PZP zahraniční vtláčení	-485	-444	-549	-0,44	-0,40	-0,49
PZP ČR těžba	+1 970	+1 375	+1 653	1,78	1,25	1,65
PZP ČR vtláčení	-2 321	-1 509	-1 362	-2,10	-1,37	-1,23
dodávka MND Hodonín	105,1	102,8	77,6	0,09	0,09	0,005
povrchová degazace OKD Paskov	8,2	13,8	18,8	0,04	0,04	0,01
Dodávky celkem	8 669,8	8 692,5	8 378,8	7,86	7,88	7,59
Bilanční rozdíl (změna akumulace, vlastní spotřeba)	-40,6	-0,6	-46,7	-0,03	-0,005	-0,04
Spotřeba celkem	8 161	8 685	8 653	7,41	7,88	7,84

Pozn.: konverzní faktor dle IEA 1 mld.m³ = 0,907 Mtoe

Zdroj: Bilanční centrum

Celková výše spotřeby zemního plynu byla ovlivněna zejména průběhem teplot ovzduší v topné sezóně a globální finanční krizí, která se projevila útlumem průmyslové výroby.

Dodávky zemního plynu do České republiky se uskutečňovaly dovozem z Ruské federace v objemu 5 099 mil. m³ (4,62 Mtoe), Norského království v objemu 3 000 mil. m³ (2,72 Mtoe) a Spolkové republiky Německo v objemu 571 mil. m³ (0,52 Mtoe), přičemž

celkový nákup (dovoz) zemního plynu pro potřeby České republiky dosáhl objemu 8 670 mil. m³ při 15°C (7,86 Mtoe). Proti roku 2008 byl dovoz nižší o 23 mil. m³ (0,02 Mtoe).

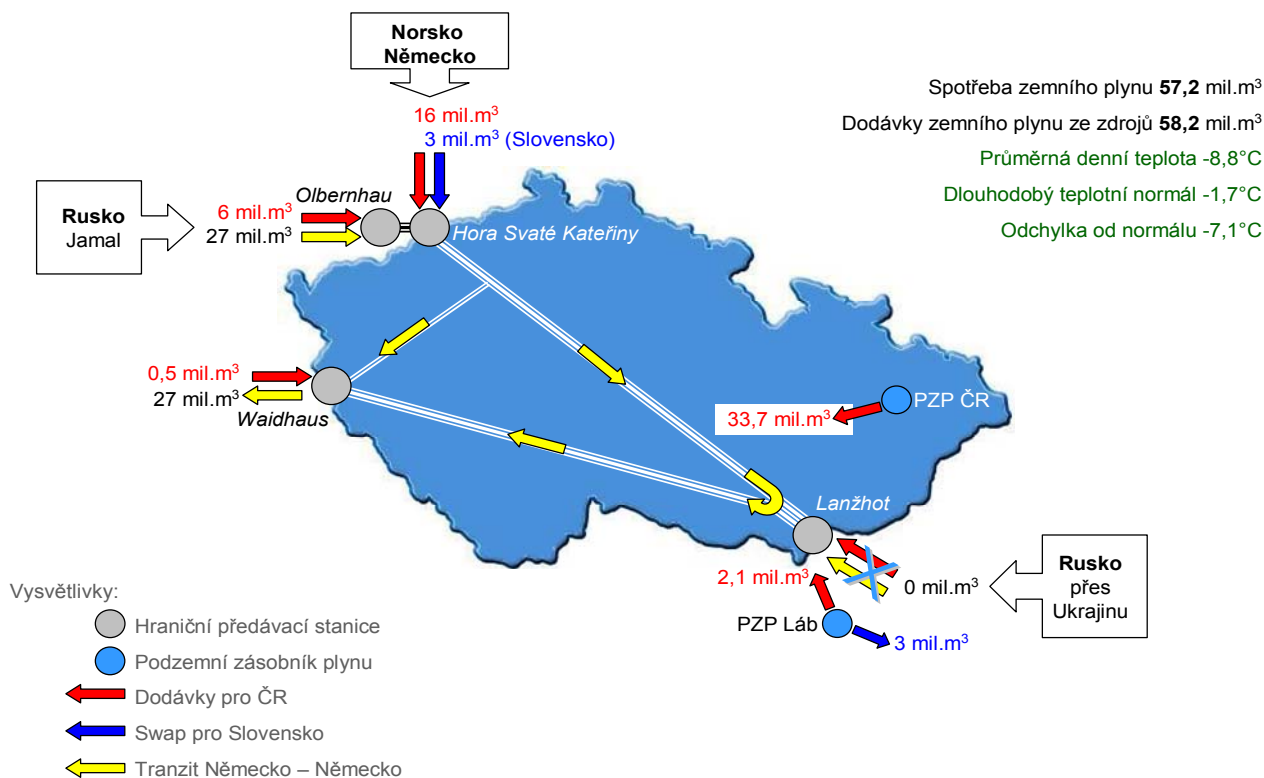
Plynová krize 2009

Z důvodu rusko-ukrajinského sporu o úhradu dluhu za dodaný plyn došlo počátkem ledna 2009 nejprve k omezení a následně přerušení přepravy zemního plynu přes Ukrajinu do České republiky. Od 7. ledna se tak ocitla řada zemí Evropské unie, včetně České republiky, bez dodávek ruského plynu. Celou situaci v té době komplikovalo velmi chladné počasí, které vyvolalo poměrně vysokou spotřebu plynu. Dotčené země těžily plyn z podzemních zásobníků a hledaly zajištění dodávek jinými cestami a krátkodobými kontrakty. Česká republika dostávala od Gazpromu plyn (náhradou za nedodávky přes hraniční předávací stanici Lanžhot) tzv. severní cestou plynovodem Jamal přes Polsko a Spolkovou republiku Německo a hraniční předávací stanice Hora Svaté Kateřiny a Olbernhau, přičemž provozovatel přepravní soustavy, společnost RWE Transgas Net, s. r. o., obrátil tok plynu ze západu na východ. Přes Spolkovou republiku Německo byly také zvýšeny dodávky plynu z Norského království. Uvedený systém dodávek plynu a maximální těžba z podzemních zásobníků zajistily, že po celou dobu komplikací s dodávkami plynu přes Ukrajinu nebylo ohroženo plynulé zásobování zákazníků v České republice.

Schéma situace v dodávkách a tranzitu plynu dne 12. ledna 2009, kdy bylo dosaženo maximální spotřeby, ukazuje obrázek č 1. Situace v dodávkách plynu se stabilizovala dne 20. ledna 2009, kdy byly obnoveny dodávky plynu přes Ukrajinu v plném rozsahu.

Obr. č. 1 Situace v dodávkách plynu dne 12. ledna 2009

Kontrolní hodinový odečet v ČR 12.1.2009 – krize v dodávkách plynu z Ruska přes Ukrajinu

Zdroj: RWE

Dovoz byl doplněn pouze nízkým objemem dodávek z tuzemských zdrojů, a to povrchovou degazací, jež má lokální význam pro severomoravský region, a dodávkou Moravských naftových dolů, a. s. Hodonín z nalezišť v jihomoravském regionu. Tuzemské dodávky MND, a. s. a OKD, a. s. činily 113,2 mil. m³/rok, což je 0,1 Mtoe, tj. 1,3 procenta z celkových dodávek.

Tabulka č. 2 Vývoj skutečných spotřeb zemního plynu v letech 1995 až 2009

Rok	prům. tepl. v topném období [°C]	průměrná roční teplota [°C]	roční spotřeba [Mtoe]	roční spotřeba [mil.m ³]	meziroční změna	
					[mil.m ³]	[%]
1995	3,1	8,3	7,336	8 075	+1 141	+16,4
1996	1,0	6,6	8,455	9 306	+1 231	+15,2
1997	2,3	7,9	8,577	9 441	+135	+1,5
1998	3,3	8,5	8,531	9 390	-51	-0,5
1999	3,2	8,7	8,565	9 427	+37	+0,4
2000	4,8	9,5	8,311	9 148	-279	-2,9
2001	2,9	8,2	8,879	9 773	+625	+6,8
2002	3,6	9,0	8,669	9 542	-231	-2,4
2003	3,6	8,6	8,848	9 739	+197	+2,1
2004	3,1	8,2	8,805	9 691	-48	-0,5
2005	2,5	8,0	8,687	9 562	-129	-1,3
2006	3,3	8,5	8,421	9 269	-294	-3,1
2007	4,2	9,4	7,861	8 653	-616	-6,7
2008	2,4	9,3	7,884	8 685	+32	+0,4
2009	3,3	8,8	7,415	8 161	-524	-6,0

Zdroj: Bilanční centrum

Spotřeba zemního plynu v ČR stagnuje již od roku 1997 a od roku 2004 dochází k mírnému snižování spotřeby. V roce 2010 lze předpokládat pokračování současného trendu stagnace spotřeby zemního plynu v závislosti na hospodářské recesi.

Hlavní příčinou současného snižování spotřeby je především nárůst ceny ropy, a tím následně i zemního plynu a také hospodářská recese, jejíž počátek spadá do konce roku 2008, avšak její vliv se plně projevil až v roce 2009.

Další příčinou snižování spotřeby je snaha konečných zákazníků o úspory energie. Jedná se zejména o dokonalejší a modernější kotelny, zateplení budov, úsporu energie následkem energetických auditů a téměř dokončenou plynofikaci obcí a měst.

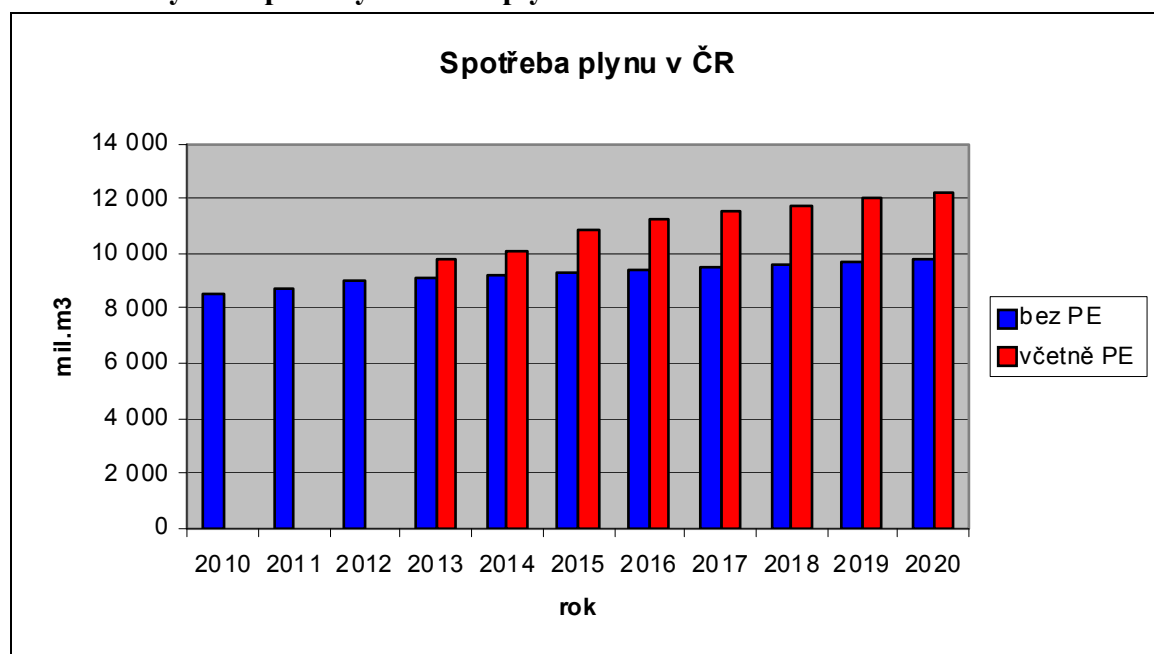
2.2 Předpoklad spotřeby zemního plynu v letech 2019- 2020

Ve výhledu let 2010 až 2020 lze předpokládat mírný meziroční nárůst od 0,3 procent do 1,0 procent (graf č. 1), a to především pokud v tomto období dojde k určité stabilizaci cen a zdůraznění výhody zemního plynu jako ekologického paliva. V případě zvažované výstavby plynových elektráren by pak spotřeba zemního plynu od roku 2013 narůstala vyšším tempem. Záměr výstavby plynových elektráren má v České republice více společností, nejdále je však společnost ČEZ a. s. s přípravou výstavby plynové elektrárny v Počeradech o výkonu 860 MW. Další plynovou elektrárnu o výkonu 840 MW připravuje k výstavbě ve středních

Čechách společnost RWE. Spotřeba plynu by tak v období let 2013 až 2020 mohla vzrůst až o více než 30 procent. Důležitým momentem při výstavbě plynové elektrárny zůstává nutnost zajištění zásob plynu, neboť zásoby zemního plynu v podzemních zásobnicích slouží pro vyrovnávání sezónní spotřeby a v případě stavu nouze primárně pro zásobování domácností a vybraných odběratelů zajišťujících výrobu potravin či poskytujících zdravotnické a další služby pro obyvatelstvo.

Státní energetická koncepce má jako jeden z cílů nezvyšovat závislost České republiky na importu energetických surovin. O skutečné spotřebě však rozhoduje trh a ten na základě rostoucích cen, úspor energie a dalších výše uvedených důvodů potvrzuje předpověď Státní energetické koncepce, která neočekává výrazný nárůst spotřeby zemního plynu v budoucích letech, s výjimkou níže uvedeného uplatnění zemního plynu v plynových elektrárnách.

Graf č. 1 Výhled spotřeby zemního plynu v ČR v letech 2010 – 2020

Pozn.: bez PE = bez plynových elektráren
včetně PE = včetně plynových elektráren
Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

2.3 Dovošní kontrakty

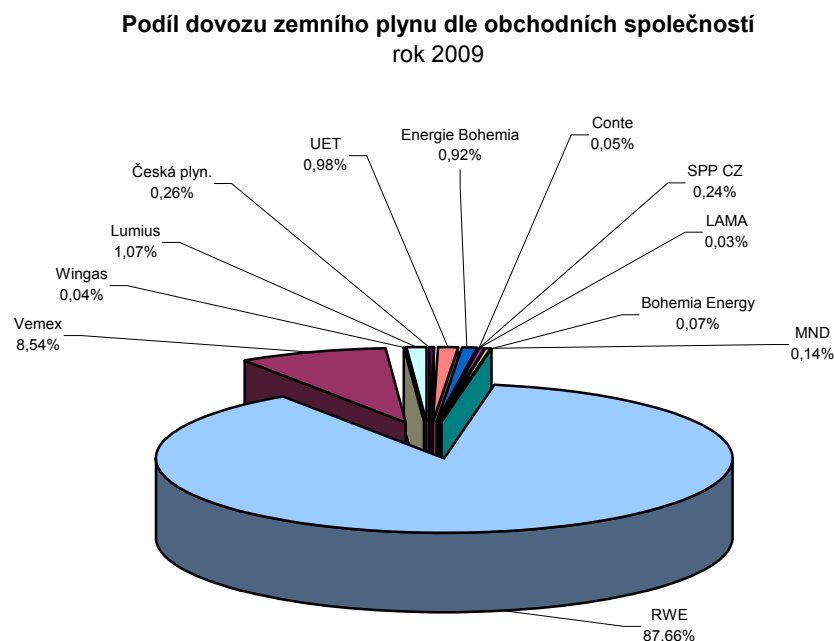
Dlouhodobé dovošní kontrakty jsou jedním ze základních opatření, které přispívají ke zvýšení bezpečnosti dodávek.

Import, který je z hlediska zdrojů zemního plynu pro Českou republiku rozhodující, zajišťovaly na základě dlouhodobých kontraktů s norskými a ruskými producenty společnosti s nejvyšším podílem dovozu RWE Transgas, a. s., VEMEX s. r. o., ale také dalších deset společností uvedených v grafu č. 2, na následující straně, které se postupně etablovaly na českém trhu.

Původně monopolní dovozce zemního plynu RWE Transgas, a. s. zůstal sice dominantním dovozcem, ale jeho podíl na objemu dovozu klesl již pod 90 procent.

Dlouhodobý kontrakt společnosti RWE Transgas, a. s. se společností Gazpromexport LTD. (dříve Gazexport) na dodávky zemního plynu původně uzavřený do konce roku 2013 byl prodloužen do roku 2035, kontrakt s norskými producenty je uzavřen do konce roku 2017. Společnost VEMEX, s.r.o., uzavřela s Gazpromexportem v roce 2007 pětiletý kontrakt na dodávky zemního plynu do České republiky v ročním objemu 0,5 mld. m³ s tím, že jak délku kontraktu, tak i roční objem je možné zdvojnásobit.

Graf č. 2. Podíl dovozu zemního plynu dle obchodních společností

Zdroj: Bilanční centrum

2.4 Investice do rozvoje soustavy

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR udělilo společnosti RWE Transgas Net, s. r. o. již v roce 2006 autorizaci na výstavbu části plynovodu na českém území, spojujícího plynárenskou soustavu České republiky s Polskem (plynovod Třanovice – Skoczów). Na stavbu tohoto interkonektoru získal provozovatel přepravní soustavy prostředky z fondu energetické obnovy EERP Evropské komise a stavba by měla být zprovozněna během roku 2011.

V souvislosti s potřebou zajistit reverzní tok plynu v přepravní soustavě v případě stavu nouze se provozovatel přepravní soustavy RWE Transgas Net, s. r. o. přihlásil do soutěže vypsané Evropskou komisí o přidělení prostředků z fondu energetické obnovy EERP v níž také uspěl.

Další významnou stavbou, která naváže na plynovod Nord Stream, bude tranzitní plynovod GAZELLE, který propojí hraniční předávací stanice Hora Sv. Kateřiny a Waidhaus přes území České republiky, jehož roční kapacita by v roce 2012 měla činit 30 – 33 mld. m³.

Největší provozovatel podzemních zásobníků v České republice společnost RWE Gas Storage s. r. o. připravuje investici do rozšíření skladovací kapacity PZP Tvrdonice

a Třanovice o 535 mil. m³ během následujících tří let. Na část této skladovací kapacity (450 mil. m³) získal také dotaci z fondu energetické obnovy.

Investice realizované v období nad 3 roky

V plánu investic plynárenských společností jsou výhledově ještě další investice (přeshraniční plynovody Záhoří – Spáleníště (Rakousko) a Břeclav – Reintal (Rakousko)).

Také MND Gas Storage, a. s. připravuje investice do rozšíření skladovacích kapacit podzemního zásobníku plynu Uhřice – Jih o 90 mil. m³ a další investor ze skupiny MND výstavbu nového PZP Dambořice o celkové kapacitě 670 mil. m³. Při realizaci těchto investic vzroste kapacita PZP v České republice o cca 1,3 mld. m³, čímž se přiblíží 50 procentům celkové roční spotřeby plynu.

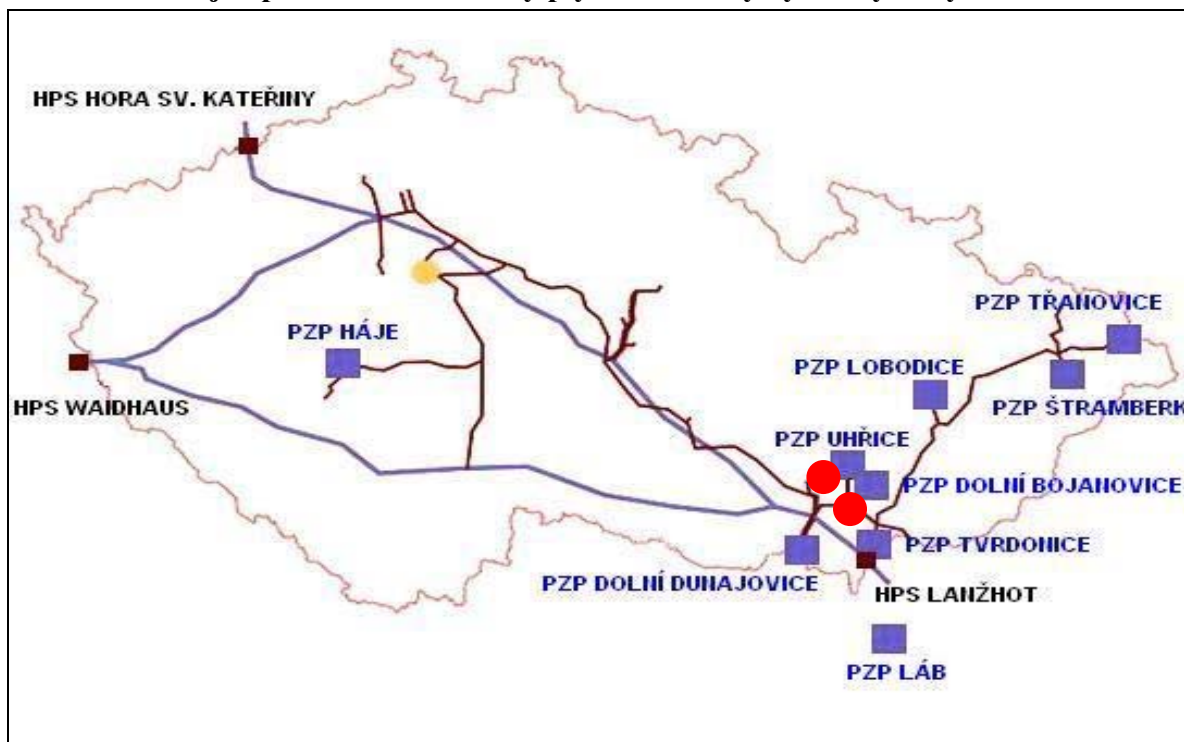
Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR informovalo Evropskou komisi o těchto připravovaných investicích prostřednictvím „Hlášení Komisi Evropské unie o investičních projektech v zájmu Společenství v sektoru ropy, zemního plynu a elektřiny“.

2.5 Podzemní zásobníky plynu

Vzhledem k nerovnoměrné spotřebě plynu v letním a zimním období zajišťovaly rovnováhu mezi zdroji a spotřebou podzemní zásobníky zemního plynu, které slouží k uskladňování plynu v letním období a k těžbě plynu v zimním období při denních spotřebách vyšších, než je smluvený denní dovoz plynu ze zahraničí.

Do tuzemských PZP bylo v roce 2009 uskladněno 2 321 mil. m³ a odtěženo 1 970 mil. m³, celkové saldo PZP tak bylo 581 mil. m³ ve prospěch vtlačení. Do zahraničního PZP Láb na území Slovenské republiky bylo uskladněno 485 mil. m³ a odtěženo 255 mil. m³.

Obr. č. 2 Stávající podzemní zásobníky plynu a záměry výstavby nových PZP

Zdroj: RWE Gas Storage s.r.o.

Stav provozních zásob před topnou sezónou 2009/2010 představoval v tuzemských PZP objem 2 464 mil. m³ a zahraničních 500 mil. m³, tedy celkem 2 964 mil. m³, což činí více než 30 procent celkové roční spotřeby plynu v České republice. Maximální reálná denní těžební kapacita ze všech PZP činí na začátku zimního období 46,7 mil. m³, z PZP na území ČR 41,7 mil. m³, v období lednové krize bylo dosaženo maximálního těžebního výkonu 35,8 mil. m³.

Stav zásob v PZP k 31. prosinci 2009 na území České republiky byl 2 246 mil. m³, zahraniční PZP Láb měl objem 500 mil. m³, celkový objem v PZP k dispozici byl 2 746 mil. m³.

2.6 Opatření pro stavy nouze

Opatření pro stavy nouze řeší nová prováděcí vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu ČR č. 334/2009 Sb., o stavech nouze v plynárenství, vypracovaná na základě zkušeností z plynové krize v lednu 2009, která je závazná pro všechny plynárenské podnikatele.

Vyhláška stanovuje opatření a postupy vykonávané při předcházení stavu nouze, při stavu nouze a při odstraňování následků stavu nouze, způsob vyhlášení stavu nouze a oznamování předcházení stavu nouze a postupy při omezování spotřeby plynu, rozdělení zákazníků podle předpokládaného ročního odběru, odběrové stupně a obsahové náležitosti havarijních plánů. Vyhláška rozděluje zákazníky do sedmi skupin dle druhu a objemu odběru a stanovuje pět regulačních stupňů pro omezení dodávky a pět regulačních stupňů pro přerušování dodávky plynu a umožňuje tak lépe zvládat případné stavy nouze.

Dle platného energetického zákona jsou také všichni plynárenští podnikatelé, vyjma obchodníků s plynem, povinni vypracovat havarijní plány jimi provozovaných zařízení, řídit se jimi a každoročně je předkládat Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR ke kontrole.

Standardní havarijní plán plynárenského podnikatele obsahuje klasifikaci poruch a havárií, definici stavu nouze a jeho předcházení, vyhlášení stavu nouze, všeobecné povinnosti při řešení havarijních stavů, složení Havarijní komise a vypracování havarijního protokolu. V operativní části pak jsou uvedeny zásady pro likvidaci poruchových stavů na plynárenském zařízení, související dokumentace plynárenských rozvodů a zařízení a plán spojení a dosažitelnosti Havarijní komise.

2.7 Bezpečnostní standard dodávky

Bezpečnostním standardem požadované dodávky plynu dle energetického zákona se rozumí zajištění bezpečné a spolehlivé dodávky plynu výrobcem plynu nebo obchodníkem s plynem pro ty zákazníky, jejichž spotřeba plynu za posledních 12 měsíců byla nižší než 400 tis. m³, a to zejména pro následující situace:

- a) pro částečné přerušování dodávky plynu po dobu trvající osm týdnů a v rozsahu 20 procent z celkového denního objemu všech dovozních kontraktů určených pro zajištění dodávek konečným zákazníkům příslušného obchodníka na území České republiky nebo pro zajištění spotřeby příslušného zákazníka, který si obstarává plyn sám v zimním období,
- b) pro spotřebu plynu v pěti po sobě následujících extrémně chladných kalendářních dnech, přičemž extrémně chladným kalendářním dnem se rozumí den, v němž průměrná denní teplota zůstane nižší než -14 °C,

- c) pro pokrytí poptávky po plynu pro všechny možnosti rozsahu spotřeby vyvolané vývojem venkovních teplot v průběhu nejchladnějšího období od 1. října do 31. března, které se vyskytlo v posledních 20 letech předcházejících danému roku.

Bezpečnostní standard dodávky plynu pro Českou republiku pro maximální denní odběr při průměrné denní teplotě $-14\text{ }^{\circ}\text{C}$ dle výše uvedených kritérií činil pro rok 2009 celkem 65 915 tis. m^3 a byl zajišťován s ohledem na počty a velikost připojených zákazníků jednotlivými obchodníky s plynem. Důkazem vhodnosti zvoleného bezpečnostního standardu dodávky plynu je skutečnost, že během plynárenské krize v lednu 2009 nebyly registrovány v České republice žádné problémy spojené se zásobováním konečných zákazníků.

Od října 2009, tj. od počátku platnosti nové vyhlášky MPO č. 334/2009 Sb., o stavech nouze v plynárenství je bezpečnostní standard dodávky zajišťován pouze pro zákazníky s ročním odběrem do 400 tis. m^3 a činí 43,2 mil. m^3/den na základě nové vyhlášky o stavech nouze v plynárenství.

2.8 Kvalita a úroveň údržby soustavy

Podle platného energetického zákona č. 458/2000 Sb. jsou všichni provozovatelé plynárenské přepravní soustavy, plynárenské distribuční soustavy a podzemních zásobníků plynu povinni každoročně zpracovávat zprávu o kvalitě a úrovni údržby jimi provozovaného plynárenského zařízení a předložit ji Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR.

Zprávy o kvalitě a úrovni údržby obsahují v základní části seznam vnitřních předpisů k organizaci a metodice provádění údržby a technické údaje o provozovaných plynárenských zařízeních, pro něž je prováděna údržba. V operativní části zprávy o kvalitě a úrovni údržby je uveden způsob zajišťování údržby, metody kontrol stavu zařízení a používaná technika a technologie pro údržbu. Zpráva se dále zabývá stavem protikorozní ochrany plynovodů a kontrolou úrovně odorizace zemního plynu na všech odorizačních stanicích. V případě poruchy nebo havárie plynárenského zařízení zpráva obsahuje její popis, způsob odstranění a přijatá opatření.

Ministerstvo průmyslu a obchodu průběžně sleduje a vyhodnocuje zprávy o kvalitě a úrovni údržby všech provozovatelů plynárenských zařízení a může konstatovat, že tato činnost je na velmi vysoké úrovni. Důkazem toho je skutečnost, že za celou dobu provozu tranzitního plynovodu od roku 1972 (a ani plynovodu Bratrství od roku 1967) nikdy nedošlo k přerušování zásobování zemním plynem z důvodu zanedbání údržby.

2.9 Role a odpovědnosti účastníků trhu

Vzhledem k tomu, že podnikání v energetice podléhá udělení licence podle energetického zákona č. 458/2000 Sb., určuje tento zákon v § 11 základní práva a povinnosti držitelů licencí a v §§ 56 – 62 definuje role jednotlivých účastníků trhu s plynem včetně jejich práv a povinností. Tím je naplněno znění čl. 3, odst. 1) Směrnice Rady a EP č. 2004/67/ES o opatřeních na zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu.

3 Regulace a struktura trhu se zemním plynem

3.1 Regulace trhu

3.1.1 Řízení a přidělování přeshraničních kapacit a řešení nedostatku kapacit

Společnost RWE Transgas Net, s.r.o., která je držitelem výlučné licence na přepravu plynu na území České republiky, zajišťovala v roce 2009 přepravu zemního plynu přes území České republiky zejména na základě smlouvy uzavřené se společností RWE Transgas, a.s., která zajišťuje přepravu dle smluv pro společnosti Gazprom export Ltd., Ontrans VNG Gastransport GmbH a Wintershall AG Kasel. Kapacita na vstupních a výstupních bodech přepravní soustavy je na takové úrovni, že nedochází ani k fyzickému, ani k obchodnímu nedostatku kapacit.

Při hodnocení kapacity přeshraničních propojení lze konstatovat, že byl novou vyhláškou o pravidlech trhu zaveden princip rezervace kapacity u vnitrostátní přepravy na základě entry/exit systému a ani v těchto bodech nedocházelo k přetížení obchodnímu či technickému. Informaci o dostupné technické kapacitě na všech svých předávacích hraničních stanicích Lanžhot, Hora sv. Kateřiny a Waidhaus poskytoval RWE Transgas Net, s.r.o., na svých webových stránkách ve struktuře dané nařízením 1775/2005/ES. V souladu s jeho požadavky byla přepravní kapacita nabízena jak na pevné, tak i na přerušitelné bázi, a to pro dobu trvání denních, měsíčních, ročních či víceletých smluv.

V přepravní soustavě České republiky neexistují žádná omezení, soustava je schopna přepravit požadované objemy plynu a není nutné přijímat žádná opatření směrem k účastníkům trhu s plynem řešící nedostatek kapacit v plynárenské soustavě.

Provozovatel přepravní soustavy umožňoval i v roce 2009 prostřednictvím nástěnky (bulletin boardu) sekundární obchod s kapacitou za podmínek stanovených pravidly trhu s plynem a řádem provozovatele přepravní soustavy.

Pokud se jedná o problematiku priorit při přidělování kapacit (národní/přeshraniční) v případě jejich obchodního nedostatku, či problematiku tranzitu plynu, v hodnoceném období zůstala v platnosti stejná pravidla již od roku 2007. Vzhledem k dostatku primární kapacity na přepravní soustavě v roce 2009 nedošlo k praktické aplikaci těchto pravidel.

3.1.2 Regulace úkolů přepravních a distribučních společností

Plynárenská soustava v ČR

Vnitrostátní přepravní soustava je tvořena plynovody o celkové délce 1 183 km. Provozovatelem přepravní soustavy je společnost RWE Transgas Net, s. r. o. (v současnosti s názvem NET4GAS, s. r. o.), která zajišťuje jak přepravu plynu v tuzemsku, tak tranzit přes Českou republiku. Přepravce dopravoval plyn do šesti distribučních soustav přímo připojených k přepravní soustavě s více než 90 tisíci zákazníky. Dále pak na českém trhu působilo k poslednímu dni roku 2009 celkem 73 menších držitelů licence na distribuci plynu v distribučních soustavách napojených na nadřazenou distribuční soustavu, jejichž prostřednictvím se plyn dostává k zákazníkovi za podmínek vymezených legislativním rámcem.

Bilanční centrum

Rok 2009 byl posledním rokem, v němž Bilanční centrum plnilo své povinnosti podle energetického zákona. Od roku 2010 bude nejenom na trhu s elektřinou, ale také na trhu s plynem působit společnost OTE, a. s., která bude zajišťovat zúčtování odchylek mezi subjekty působícími na trhu s plynem, poskytování dat, a další činnosti související s bilancováním plynárenské soustavy.

Sít'ové tarify

Vyhláška ERÚ č. 150/2007 Sb., o způsobu regulace cen v energetických odvětvích a postupech pro regulaci cen, definuje základní principy výpočtu cen za přepravu a distribuci plynu zákazníkům na území České republiky včetně parametrů jednotlivým regulovaným subjektům k tomu potřebných. V polovině roku 2009 byla tato vyhláška zrušena a nahrazena vyhláškou č. 140/2009 Sb.

Podkladem pro stanovení parametrů jsou skutečné ekonomické hodnoty dosažené regulovanými subjekty v předchozím období, ukazatele vývoje ekonomiky státu a ekonomické a technické hodnoty vykazované regulovanými subjekty formou regulačních výkazů.

Přeprava

Náklady na dopravu plynu přepravní soustavou, náklady spojené se zjišťováním a zajišťováním požadovaných standardů kvality plynu (měření spalných tepel, tlaků apod.) a náklady související s vyrovnáváním plynárenské soustavy České republiky hradí provozovateli přepravní soustavy zákazníci využívající přepravní soustavu, a to prostřednictvím obchodníků s plynem.

Ceny přepravy jsou stanoveny na principu entry/exit. Důležitá je přitom výše povolených výnosů za přepravu plynu, kterou každoročně stanovuje ERÚ. Jejich součástí jsou povolené náklady, odpisy, zisk, korekční faktor a případně další uznané veličiny.

Pro stanovování cen za přepravu plynu v celém II. regulačním období používal ERÚ metodu omezování povolených výnosů, tzv. revenue-cap, přičemž postup stanovení cen byl stejný jako v předcházejících letech. Povolené výnosy provozovatele přepravní soustavy ve srovnání s rokem 2008 poklesly o 3,65 procent. Důvodem byla skutečnost, že vlivem liberalizace trhu byla v předcházejícím období přepravní soustava subjekty více využívána, než bylo předpokládáno, což mělo za následek vyšší příjmy přepravce, než bylo stanoveno. V souladu s principy regulace se tento vyšší výnos promítl do roku 2009.

Cena za tranzit přes Českou republiku byla stejně jako v roce 2008 kalkulována na základě benchmarkingu konkurenčních tras přepravy plynu, a to ve dvou složkách. První složka se vztahovala ke sjednané přepravní kapacitě pro pár vstupního a výstupního bodu mezinárodní přepravy, druhá složka pokrývala plyn na pohon kompresních stanic. Rovněž bylo umožněno uzavírat smlouvy o přepravě tranzitní soustavou na období kratší než s roční periodou, tedy měsíční, či denní.

Distribuce

Ke dni 1. října 2009 došlo ke sloučení distribučních společností SČP Net, s. r. o., STP Net, s. r. o., ZČP Net, s. r. o. Licencovanou činnost distribuce plynu od tohoto data provozovalo v České republice šest distribučních společností, k nimž je připojeno 90 000 a více odběrných míst zákazníků, z nichž čtyři jsou členy skupiny RWE. Celková délka plynovodů všech těchto distribučních soustav byla 72 136 km k datu 31. prosince 2009.

Distribuční soustavy, k nimž je připojeno méně než 90 000 odběrných míst zákazníků byly v roce 2009 nazývány lokálními distribučními soustavami. Vstupní předávací body těchto distribučních soustav jsou připojeny k distribučním soustavám, k nimž je připojeno 90 000 a více odběrných míst zákazníků (dříve nazývaných regionální distribuční soustavy). Provozovatelé lokálních distribučních soustav poskytují distribuční služby na omezeném území a doplňují tak distribuci plynu zajišťovanou regionálními distribučními soustavami. Počet držitelů licence na distribuci plynu, kteří provozují lokální distribuční soustavy, klesl v průběhu roku 2009 z původního počtu 82 o 9, tedy na 73.

Pro regulaci cen za distribuci je, stejně jako je tomu v případě přepravy, používána metoda limitování povolených výnosů, tzv. revenue-cap. Pro celé regulační období je stanoven k hodnotě povolených nákladů na distribuci faktor efektivity, kterým jsou společnosti stimulovány ke snižování provozních nákladů. Ceny jsou stanovovány na kalendářní rok s platností od 1. ledna příslušného roku. Stanovují se stejnou metodikou zvlášť pro provozovatele každé regionální distribuční soustavy. V závislosti na využívání distribuční soustavy jsou odběrná místa zákazníků zařazována do odběrných pásem podle celkového ročního distribuovaného množství. Hranice odběrných pásem jsou pro všechny provozovatele distribučních soustav shodné.

Kvalita služeb

Vyhláška č. 545/2006 Sb., o kvalitě dodávek plynu a souvisejících služeb v plynárenství, upravuje základní pravidla ve vztahu k zákazníkům, kterými se musí řídit nejen obchodníci s plynem, ale také provozovatelé distribučních soustav, provozovatel přepravní soustavy a provozovatelé podzemních zásobníků.

Vyhláška stanoví standardy požadované kvality dodávek a služeb souvisejících s regulovanými činnostmi v plynárenství, výše náhrad za její nedodržení a lhůty pro uplatnění nároků na náhrady. Držitel příslušné licence je povinen dodržovat parametry stanovené vyhláškou a vždy do 31. března kalendářního roku zveřejňovat souhrnný výkaz dodržování všech standardů za předchozí kalendářní rok.

Jak vyplývá ze souhrnného výkazu dodržování standardů za rok 2009, nedošlo k porušení standardů u držitele licence na přepravu plynu, rovněž u žádného držitele licence na distribuci plynu, k jehož soustavě je připojeno 90 000 a více odběrných míst zákazníků, u držitelů licence na uskladňování plynu ani u rozhodujících držitelů licence na obchod s plynem.

Informace o podmínkách přepravy a distribuce plynu

Informace o podmínkách přepravy plynu pro účely jeho spotřeby v rámci České republiky naleznou účastníci trhu s plynem v řádu provozovatele přepravní soustavy, který je volně přístupný na jeho internetových stránkách. Ceny za přepravu plynu, určené ERÚ pro jednotlivé kategorie odběratelů, lze zjistit na stránkách ERÚ v cenovém rozhodnutí.

Podmínky připojení k distribuční soustavě mohou obchodníci s plynem a koneční zákazníci, případně jiní účastníci trhu s plynem nalézt v řádu provozovatele distribuční soustavy, který je zveřejněn na webových stránkách – podle distribuční společnosti, na jejímž území se nachází dané odběrné plynové zařízení. Ceny za distribuci plynu pro jednotlivé kategorie zákazníků lze najít jak v cenovém rozhodnutí, které vydává každoročně ERÚ, tak na internetových stránkách provozovatele dotyčné distribuční soustavy.

Kontrolní a sankční činnost

Energetický regulační úřad je podle rozložení věcné působnosti na úseku státní správy energetiky v České republice pojat jako správní úřad vykonávající regulaci prostřednictvím jemu svěřených kompetencí. Ke kontrolní činnosti je ERÚ kompetentní pouze okrajově a k sankční činnosti není kompetentní vůbec. V uvedených oblastech působí v České republice Státní energetická inspekce. V případě zjištění nesrovnalostí nebo porušení povinností účastníky trhu může MPO nebo ERÚ dát podnět ke kontrole Státní energetické inspekci, která v případě zjištění porušení zákona může uložit pokutu, a to v souladu s ustanovením § 95 energetického zákona. V případě porušení závažných povinností souvisejících s výkonem licencované činnosti může ERÚ v souladu s § 10 odst. 2 energetického zákona zrušit dané společnosti oprávnění k podnikání, tzn. licenci.

3.2 Ochrana hospodářské soutěže

3.2.1 Struktura velkoobchodního trhu

Společnosti s tržním podílem větším než 5 procent

Mezi nejvýznamnější obchodníky s plynem na českém trhu, kteří dosahují tržního podílu vyššího než pět procent patří společnosti RWE Transgas, a.s., která má tržní podíl 64,88 procenta prodeje plynu zákazníkům, Pražská plynárenská a.s., jejíž tržní podíl činí 13,28 procenta a společnost VEMEX s.r.o., s tržním podílem 8,54 procenta, viz graf č. 3 na straně 16 této zprávy.

Noví hráči na trhu s plynem

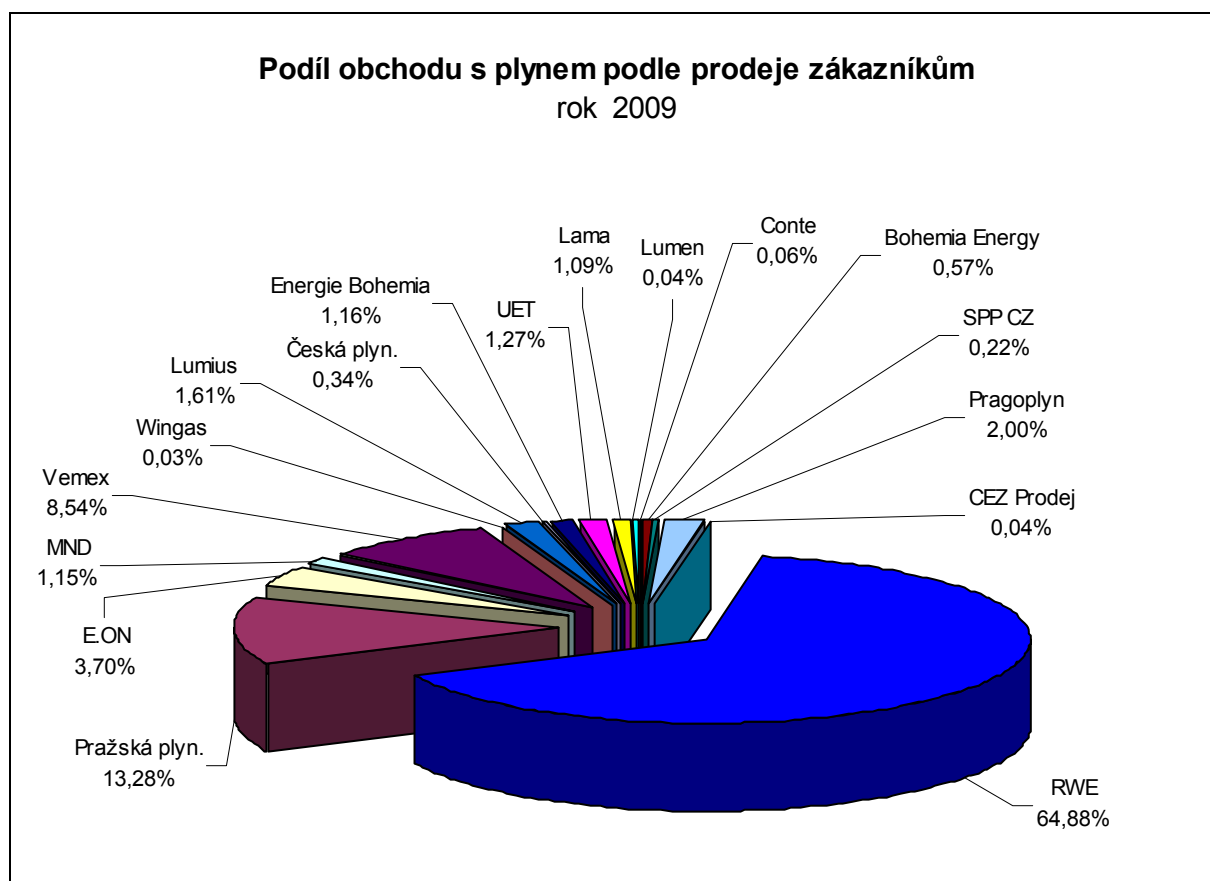
Nově vstupující obchodníci se již plně zapojili do konkurenčního boje o zákazníky, odběratele plynu, a to nejen v kategorii velkoobdoběratelů, ale i střední odběratelů, maloobdoběratelů a domácnosti. Subjekty, které byly aktivní již v roce 2008, dodávaly plyn zákazníkům také v roce 2009. Obchodníkem, jehož pozice na českém trhu byla v roce 2009 již stabilní, byla společnost VEMEX s. r. o., která je nepřímo kontrolována ruskou společností OAO Gazprom a která dovážela plyn do České republiky na základě kontraktu s touto společností. Společnost VEMEX s. r. o. se prosazovala zejména v kategorii zákazníků velkoobdoběratel s rovnoměrným odběrovým diagramem. Nejaktivněji, a to nově na rozdíl od ostatních obchodníků v kategorii maloobdoběratelů a domácnosti, se v roce 2009 prosazovala na trhu společnost BOHEMIA ENERGY entity s. r. o. Dalšími rychle expandujícími společnostmi, jsou společnosti Lumius, spol. s r. o. s podílem prodeje 1,7 procenta, která se zaměřila na odběratele na pomezí velkoobdoběratelů a středních odběratelů, United Energy Trading, a. s. s podílem prodeje 1,3 procenta, Energie Bohemia a. s. s procentem 1,2, LAMA INVESTMENTS a. s. s procentem 1,1, která se prosazuje na trhu zejména prostřednictvím těžby z vlastních zdrojů, čímž se mohla zaměřit i na sezónní zákazníky z řad tepláren, Pragoplyn, a. s., s procentem 0,8 a BOHEMIA ENERGY entity s. r. o. s podílem prodeje 0,6 procenta.

3.2.2 Struktura maloobchodního trhu

V ČR je celkem 105 držitelů licence na obchod s plynem, což ve srovnání s rokem 2008 představuje nárůst o 3 licence.

V oblasti obchodu s plynem v roce 2009 zahájila aktivní činnost řada společností, z nichž významnější byly BOHEMIA ENERGY entity, s. r. o., SPP CZ, a. s. a ČEZ prodej, s. r. o. Nejprogresivnější si počínala společnost BOHEMIA ENERGY entity, s. r. o., která získala téměř 32 tisíc zákazníků. Obchodu s plynem podle prodeje zákazníkům dominuje skupina RWE (RWE Energie, a. s., VČP, a. s., JMP, a. s., SMP, a. s.) s podílem 64,9 procenta, dále následuje Pražská plynárenská, a. s. s podílem 13,3 procenta, VEMEX s. r. o. s podílem 8,5 procent a E.ON Energie, a. s. s podílem 3,7 procenta. Z menších obchodníků z pohledu celkového prodeje plynu mají největší podíl společnosti Progoplyn, s. r. o. se 2 procenty, Lumius, spol. s r. o. s 1,7 procenta, United Energy Trading, a. s. s 1,3 procenta, Energie Bohemia a. s. s 1,2 procenta, MND Hodonín, a. s. se 2 procenty a LAMA INVESTMENTS, a. s. s 1,1 procenta. Ostatní společnosti mají podíl menší než jedno procento. Podíl obchodníků s plynem na celkové spotřebě plynu na území ČR je zobrazen v grafu č. 3.

Graf č. 3 Podíl obchodníků dodávajících zemní plyn konečným zákazníkům v ČR

Zdroj: Bilanční centrum

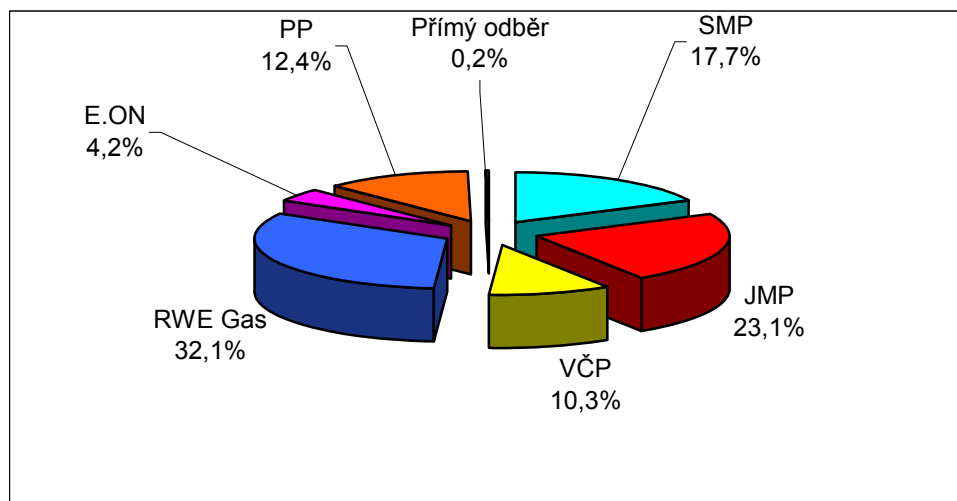
Struktura konečných zákazníků a podíly distribučních společností v České republice

Zákazníci jsou v souladu s energetickou legislativou České republiky rozděleni podle roční spotřeby zemního plynu do následujících segmentů:

- domácnosti a maloodběratelé (roční spotřeba do 630 MWh/rok),
- střední odběratelé (roční spotřeba od 630 do 4 200 MWh/rok),
- velkoodběratelé (roční spotřeba nad 4 200 MWh/rok).

V grafu č. 4 jsou uvedeny tržní podíly šesti rozhodujících obchodníků, dodávajících plyn konečným zákazníkům s více než 90 tisíci odběrateli na trhu se zemním plynem. Elektrárny na zemní plyn jsou v České republice využívány jen velmi omezeně, zejména jako špičkové zdroje nebo se jedná o kombinovanou výrobu tepla a elektřiny.

Graf č. 4 Podíl distribučních společností na dodávkách plynu

Zdroj: Bilanční centrum

Proces změny dodavatele plynu

Postup při změně dodavatele zemního plynu byl pro rok 2009 upraven novelou vyhlášky o pravidlech trhu s plynem. Změna dodavatele je u oprávněných zákazníků možná vždy k prvnímu dni měsíce a podléhá registraci u správce příslušné bilanční zóny. Zákazníci, kteří mají instalováno měření typu C, mohou měnit dodavatele jednou za půl roku s výjimkou změny dodavatele za dodavatele poslední instance.

Nejprve požádá oprávněný zákazník nového dodavatele o uzavření smlouvy o dodávce plynu. Nový dodavatel podává žádost o distribuci provozovateli distribuční soustavy a žádost o uskutečnění změny dodavatele provozovateli přepravní soustavy. Součástí žádosti podané provozovateli přepravní soustavy je identifikační a registrační číslo nového dodavatele, typ smlouvy, závazek dodavatele o převzetí odpovědnosti za odchylku účastníka trhu, výčet a identifikace odběrných míst zákazníka. Dalším krokem je přiřazení odběrného místa oprávněného zákazníka k novému dodavateli plynu správcem příslušné bilanční zóny. Nakonec je stávající dodavatel plynu oprávněného zákazníka novým dodavatelem plynu informován o uzavření smlouvy.

Zaregistrovaná změna dodavatele nabývá účinnosti k prvnímu dni kalendářního měsíce s výjimkou změny dodavatele za dodavatele poslední instance.

3.2.3 Opatření k zamezení zneužití dominantního postavení

Tržní dohled

S ohledem na skutečnost, že sektor plynárenství je charakteristický existencí monopolních provozovatelů plynovodních zařízení (tzv. síťové monopoly), provádí ÚOHS v této oblasti soustavný tržní dohled. Zvýšená pozornost je ze strany ÚOHS věnována zejména skupině RWE, která působí jako vertikálně integrovaný soutěžitel. Skupina RWE

působí jak v oblasti importu zemního plynu, tak v oblasti přepravy zemního plynu. Dále skupina RWE působí v rámci velkoobchodního a maloobchodního prodeje zemního plynu, podílí se na jeho distribuci a současně zajišťuje skladování zemního plynu.

V rámci trvalého dohledu nad strukturou trhů v oblasti plynárenství proběhla v roce 2009 mezi ÚOHS a společnostmi náležejícími do skupiny RWE několikrát jednání a konzultace týkající se např. cenové politiky skupiny RWE, prodeje zemního plynu v tzv. alokačním systému nebo problematiky internetového prodeje. Tato neformální jednání byla ze strany skupiny RWE uskutečněna s cílem předejít možnému narušení hospodářské soutěže. Cílem skupiny RWE deklarovaným na těchto jednáních je postupovat na trhu veřejným a nediskriminačním způsobem.

Zvýšená pozornost je danému sektoru věnována od 1. dubna 2007, kdy se trh se zemním plynem stal plně liberalizovaným a cena plynu již není regulována. Výslednou cenu dodávky zemního plynu může zákazník ovlivnit volbou svého dodavatele. Odběratel již není závislý na distribuční síti, ke které je připojen, ale může si vybrat jiného dodavatele zemního plynu, který na českém trhu působí.

Každý výrobce bez ohledu na svoji velikost či podíl na trhu má právo vytěžený plyn využít pro vlastní spotřebu, nabídnout jej provozovateli přepravní nebo distribuční soustavy, obchodníkovi s plynem nebo oprávněnému zákazníkovi. Obdobně obchodník s plynem je oprávněn nakupovat a prodávat plyn ostatním účastníkům trhu s plynem. Výrobcům a obchodníkům s plynem není uložena povinnost poskytovat zákazníkům informace o svých obchodních strategiích (plánované množství těžby nebo nákupu plynu, cena, dostupné množství plynu). Výrobce je podle § 57 odst. 8 písm. f) energetického zákona povinen vypracovávat denní, měsíční, roční a pětiletou bilanci výroby, tyto informace předává Bilančnímu centru. Obdobně vypracovává bilance obchodník s plynem podle § 61 odst. 2 písm. b) včetně údajů o vývozu plynu z České republiky a dovozu plynu do České republiky s uvedením zdrojů plynu. Bilance zpracované do podoby celkové bilance plynárenské soustavy jsou potom podle § 64 odst. 3 písm. b) energetického zákona zveřejňovány Bilančním centrem.

K dohledu nad dodržováním stanovených pravidel pro fungování trhu s plynem je příslušná Státní energetická inspekce. Pokud jednání účastníka trhu vede k nedovolenému omezování hospodářské soutěže podle zákona o ochraně hospodářské soutěže, je k její ochraně příslušný Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.

Transparentnost

Požadavky na transparentnost dané nařízením 1775/2005/ES, byly implementovány vyhláškou č. 524/2006 Sb., o pravidlech pro organizování trhu s plynem a tvorbě, přiřazení a užití typových diagramů dodávek. Provozovatel přepravní soustavy tyto požadavky na zveřejňování informací v průběhu roku 2009 splňoval beze zbytku, ERÚ z tohoto pohledu nepřijal žádné stížnosti na nedostatek zveřejňovaných informací.

4 Závěr

Zásobování všech zákazníků zemním plynem na území České republiky probíhalo v roce 2009 plynule z obou hlavních zdrojů, Ruské federace a Norska a částečně i ze SRN.

Zásobování zákazníků nenarušila ani lednová plynová krize, která trvala od 7.1 do 20.1 2009, neboť se podařilo zajistit dodávky plynu zvýšenou těžbou plynu z podzemních zásobníků, zvýšenými dodávkami z Norska a ze spotového trhu v SRN.

V uvedeném roce nastal stav nouze pouze krátkodobě při destrukci vysokotlakého potrubí distribuční společnosti ZČP Net, s. r. o. dne 27. ledna. Zvýšená spotřeba v zimním období byla spolehlivě kryta těžbou z podzemních zásobníků, jejichž celková kapacita 30 % roční spotřeby plynu v ČR a maximální těžební výkon na počátku zimního období 56 mil. m³/den představují jeden z nejdůležitějších nástrojů k zajištění bezpečnosti dodávek zemního plynu.

Česká republika tak kombinací několika opatření, tj. dlouhodobých kontraktů, vysoké kapacity podzemních zásobníků plynu, zajištěním bezpečnostního standardu dodávky a vysokou kvalitou údržby prováděnou provozovatelem přepravní soustavy i provozovateli distribučních soustav dosahuje trvale vysoké bezpečnosti zásobování zemním plynem.